

Плани
семінарських занять та практичні завдання з навчальної дисципліни
«Судова медицина та судова психіатрія»
для заочного факультету (курс за вибором)

Тема1. СМЕРТЬ ТА ТРУПНІ ЯВИЩА.

План.

1. Поняття про смерть, ранні та пізні трупні явища.
2. Необхідність розтину трупа незалежно від причин смерті. Поняття про патолого-анатомічне дослідження трупа.
3. Підстави й умови для проведення судово-медичної експертизи мертвого тіла.
4. Ексгумація, її види, особливості та порядок проведення.
5. Документація, що супроводжує проведення експертизи.
6. Сформулюйте питання до експертизи, якщо об'єктом є мертве тіло.

НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). Офіційний вісник України. 2013. № 3. Ст. 91.
2. Білецька Г.А. Судова медицина та судова психіатрія : підручник. Харків : Право, 2018. 376 с. : іл.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
4. Білецький Є.М., Білецька Г.А.. Судова медицина та судова психіатрія: навчальний посібник . Київ: Юрінком Інтер, 2004. 262 с.

Завдання та контрольні питання.

1. Сформулюйте питання до СМЕ, якщо об'єктом є мертве тіло людини.

2. Родина П. звернулась до лікаря дільничої лікарні за «лікарським свідоцтвом про смерть» з приводу смерті гр. К. 70 років, яка мешкала разом з ними та тривалий час хворіла та наглядалась лікарем. Під час огляду трупа лікар з'ясував, що на бокових поверхнях шиї наявні декілька свіжих синців напівмісячної форми. Родичі пояснили, що тиждень назад бабуся впала з ліжка і вдарилася головою та шиєю. Якою повинна бути тактика лікаря?
3. У хаті знайдено труп, температура повітря в приміщенні приблизно $+20^{\circ}\text{C}$, температура трупа $+21^{\circ}\text{C}$. Встановіть приблизний час настання смерті.
4. Знайдено труп на залізничному полотні, в якого віднята голова на рівні довгастого мозку. Яку особливу форму трупного м'язового залякання можливо дослідити в даному випадку, як воно виглядає і чому?
5. Спекотним літом було знайдено труп чоловіка у процесі гниття, на якому виявлені личинки мух. Визначте, скільки щонайменше діб пройшло з часу настання смерті.
6. На місці події знайдено труп підлітка, в положенні «лежачи на спині». Трупні плями розташовані на обличчі, грудях, животі та передній поверхні нижніх кінцівок, також частково на спині. Чи змінювали положення трупу і якщо так, то в яку фазу розвитку трупних плям?
7. У трупа жінки на місці події виявлено трупне м'язове залякання, добре виражене в усіх групах м'язів, окрім правої руки. Чоловік стверджує, що жінка носила не знімаючи подружню обручку, на якому були вигравірувані ініціали пари. Як це допоможе слідству і який приблизний час настання смерті?
8. При огляді трупа на очах виявлені плями Ляріше, а в протоколі огляду місця події написано, що очі заплющені. Які висновки можна зробити?
9. Що таке життєздатність тканин після смерті? Чи можлива поява щетини у трупа чисто поголеного напередодні чоловіка?

10. Молодий експерт написав у своєму висновку, що піекспертний не винен у смерті гр. М.. Які Ваші дії з цього приводу?
11. Знайдено муміфікований труп літньої людини на горищі дачного будинку, що проживав сам. Який приблизний час настання смерті?
12. В хаті було знайдено повішену людину. Рідні покійного стверджували, що залишили чоловіка на 15 хвилин одного, а при поверненні дістали з петлі і проводили штучне дихання. При огляді трупу виявлені трупні плями, які розташовані на нижній частині тулубу та циркулярно на нижніх кінцівках синьо – фіолетового кольору. Вкажіть приблизний час настання смерті.
13. У трупа на місці події виявлено трупне м'язове задубіння, виражене в усіх групах м'язів, окрім м'язів нижніх кінцівок. Про що це говорить?
14. При відсутності вірогідних ознак смерті потерпілого на місці події що повинен робити судово-медичний експерт?
15. При дослідження трупа гр. Л. судмедексперт відзначив, що трупні плями мають рожеве забарвлення, проба Гоппе-Зейлера - позитивна. Яка імовірна причина смерті?
16. При огляді трупа на місці його виявлення експерт відзначив, що розвиток трупних плям перебуває в стадії гіпостазу. Яка давнина настання смерті?
17. В лісі у кучугурі снігу був виявлений зледенілий труп людини. При постукуванні по тілу вчувався глухий дерев'яний звук. В яких умовах варто досліджувати такий труп ?
18. Гр. Х. раптово помер на робочому місці. Хто повинен виписати лікарське свідоцтво про смерть?
19. Під час дослідження трупа гр. А., що був вилучений з петлі, виявлена відсутність серцебиття, дихання, рефлексів, свідомості, рухів. Зіниці діаметром до 0,5 см на світло не реагують. Тіло тепле на дотик, трупні плями блідо – фіолетового кольору ледь помітні в ділянках спини та нижніх кінцівок. Яка з цих ознак смерті є абсолютною?

20. Труп гр. П. холодний на дотик, температура в прямій кишці становить $+18^{\circ}\text{C}$. Трупне м'язове залякання виражене в усіх групах м'язів. Трупні плями темно – фіолетові, визначаються на задніх поверхнях тіла. При натискуванні на них з силою 2 кг/см впродовж 2-3 сек не зникають та не змінюють кольору. Коли наступила смерть гр. П. ?
21. Серед випадків ненасильницької смерті літніх людей, патологія якої системи є найчастішою причиною смерті?

ТЕМА 2. СУДОВО-МЕДИЧНЕ ВСТАНОВЛЕННЯ ОТРУЄННЯ.

План.

1. Дія на організм людини окремих отруйних речовин (CO_2 , CO, ціаніди, ртуть).
2. Діагностика алкогольного сп'яніння у живої та мертвої людини.
3. Отруєння сурогатами алкоголю.
4. Харчові отруєння, їх причини. Ознаки харчових отруєнь.
5. Харчові отруєння бактеріального характеру.
6. Питання, що вирішуються СМЕ у випадках харчових отруєнь.

НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. №4. Ст. 19.
2. Ляш А.О., Соколова О.В., Халмурадов Б.Д. Судова медицина: навчальний посібник. Київ, 2007. 276 с.
3. Білецька Г.А. Судова медицина та судова психіатрія : підручник. Харків : Право, 2018. 376 с. : іл.

Завдання та контрольні питання.

1. Надайте поняття «отрута». Які сприятливі та несприятливі умови щодо дії отрут?
2. Надайте класифікацію отрут і отруєнь. Які існують судово-медичні джерела діагностики отруєнь?
3. Наведіть правила вилучення внутрішніх органів для судово-токсикологічного дослідження.
4. Наведіть клінічну картину отруєння вуглекислим газом та його ознаки на трупі.
5. Які прояви отруєння чадним газом?
6. Гр-на А. знайдений мертвим в своєму домі після пожежі. При огляді трупа виявлено: трупні плями яскраво-червоного кольору, при натисканні блідніють і відновлюються через 9 хв. Пошкоджень від дії високої температури на тілі не знайдено. Яка ймовірна причина смерті?
7. Який механізм отруєння ціанідами?
8. Які існують доказові методи судово-медичного встановлення алкогольного сп'яніння?
9. Надайте пояснення щодо первісного (справжнього) та вторинного (не справжнього) харчового отруєння.
10. Роз'ясніть поняття: «харчові отруєння» та «харчові токсикоінфекції». Надайте судово-медичну оцінку розладам здоров'я у разі їх виникнення.
11. Які можуть бути розлади здоров'я від дії бактерій, вірусів, грибків, пріонів, що надійшли до організму з їжею?
12. Які особливості СМЕ у разі дії біологічних чинників? Надайте можливості сучасної діагностики біологічної травми.
13. Чому результати судово-токсикологічного дослідження можуть бути негативними у випадках смерті внаслідок отруєння?
14. В приміщенні службового кабінету було знайдено труп гр. Н., 42 років. При проведенні СМЕ трупа було виявлено світло-червоного забарвлення трупні плями, запах гірко-мигдалю від внутрішніх органів,

світло-червоне забарвлення всіх внутрішніх органів, рідка світло-червоного кольору кров, крапчасті крововиливи на слизоватих оболонках. Яка ймовірна причина смерті гр. Н.?

15. Гр. Д. знайдений мертвим в своєму автомобілі в зачиненому гаражі. При огляді трупа – трупні плями рожево - червоного кольору, будь - яких ушкоджень на тілі не виявлено. Яка ймовірна причина смерті?

ТЕМА 3. МЕДИЧНИЙ КРИТЕРІЙ НЕОСУДНОСТІ.

План.

1. Поняття неосудності та її критерії.
2. Шизофренія, форми, перебіг та судово-психіатрична оцінка.
3. Епілепсія. Епілептичні напади, їх особливості. Судово-психіатрична оцінка епілепсії.
4. Основні ознаки маніакально-депресивного психозу (МДП), особливості перебігу та судово-психіатрична оцінка.
5. Нейросифіліс: менінгіти, поліневрити, прогресуючий параліч.
6. Енцефаліти, форми, стадії перебігу, психічні наслідки та їх судово-психіатрична оцінка.
7. Короткочасні психічні розлади, черепно-мозкові травми, неврози, реактивні стани.
8. Форми уродженого слабоумства за за станом розумового недорозвинення.
9. Психопатії, їх типи та судово-психіатрична оцінка.
10. Психічний інфантилізм.
11. Глухонімота.

НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА.

1. Про затвердження Правил застосування примусових заходів медичного характеру в спеціальному закладі з надання психіатричної допомоги,

- Наказ Міністерства Юстиції України від 31.08.2017 № 992. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1408-17>
2. Про психіатричну допомогу, Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. №19. Ст. 95.
 3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. №4. Ст. 63.
 4. Про затвердження Порядку надання психіатричної допомоги в стаціонарних умовах : Наказ МОЗ України від 07.12.2023 № 2085. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0122-24#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
 5. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
 6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
 7. Кримінальне право. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін [та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
 8. Білецька Г.А. Судова медицина та судова психіатрія : підручник. Харків : Право, 2018. 376 с. : іл.
 9. Левенець І. В. Судова психіатрія / Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2005. с. 328.
 10. Судова психіатрія: термінологічний словник-довідник / уклад.: А. М. Бачериков, Є. М. Білецький, З. М. Хоміцька. Харків : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. 216 с.

Завдання та контрольні питання.

1. Надайте тлумачення «формулі неосудності».
2. Які існують поширені форми шизофренії?

3. Наведіть психічні еквіваленти нападам судом при епілепсії.
4. Який перебіг має маніакально-депресивний психоз та чи призводить він до розвитку інтелектуального дефекту?
5. Назвіть причини розвитку нейросифілісу.
6. Наведіть чинники, що визивають розвиток енцефалітів.
7. Які існують черепно-мозкові травми?
8. Надайте тлумачення термінам «недоумство», «інтелект», «олігофренія», «інфантилізм», «деменція».
9. Назвіть причини розвитку олігофренії.
10. Наведіть причини розвитку деменції та вкажіть її види.